MUHAMMAD YUSUF IJODIDA VATAN VA MUHABBAT TALQINI: MILLIY RUH JILOLARI

Xolmirzayeva Komila Egamberdiyevna
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Pulatova Shoxida Batirkulovna
Rus tili fani o'qituvchisi
Toshkent viloyati, Bekobod shahar texnikumi

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusufning hayot yo'li, uning o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi va she'riyatining o'ziga xos xususiyatlari ilmiy-ijodiy nuqtayi nazardan tadqiq etiladi. Shoir she'rlaridagi milliy o'zlik, ona tiliga ehtirom, vatanparvarlik va insoniy tuyg'ular tahlil qilinib, ularning zamonaviy jamiyat ma'naviyatidagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, maqolada shoirning eng sara asarlari tahlil qilinib, uning xalqchil uslubi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Muhammad Yusuf, o'zbek she'riyati, Vatan sog'inchi, milliy o'zlik, lirik qahramon, xalqchillik, obrazlilik, lirik janr, "Lolaqizg'aldoq", ijodiy uslub.

Kirish. O'zbek adabiyoti ko'plab buyuk siymolarni ko'rgan, biroq xalq ko'ngliga Muhammad Yusufdek yaqin bora olgan shoirlar barmoq bilan sanarli. Muhammad Yusuf o'zining qisqa, ammo mazmunli umri davomida o'zbek she'riyatiga mutlaqo yangi, samimiy va xalqona nafas olib kirdi. Uning she'rlari nafaqat kitob javonlarida, balki millionlab insonlarning tilida qo'shiq bo'lib, qalblarida shuur bo'lib yangramoqda. Shoirning sodda tili zamiridagi teran ma'no, har bir o'zbekning qalb darchasini oson cherta olishi uni "Xalq shoiri"

darajasiga ko‘tardi. U o‘z ijodi bilan adabiyotni murakkab istilohlar va tushunarsiz tashbehlardan xalos etib, uni yana xalqning o‘ziga qaytardi.

Muhammad Yusuf 1954-yil 26-aprelda Andijon viloyatining Marhamat tumanida tavallud topgan. Uning bolaligi go‘zal tabiat qo‘ynida, mehnatkash insonlar davrasida o‘tdi. Rus tili va adabiyoti institutini tamomlagan bo‘lsa-da, uning qalbi doim o‘zbekona qadriyatlar va milliy ruh bilan sug‘orilgan edi. Shoirning mehnat faoliyati turli tahririyatlarda, xususan, "Toshkent oqshomi" gazetasi va O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasida kechdi. Biroq u qayerda bo‘lmasin, o‘zining qishloqiy samimiyatini, "dala farzandi" ekanligini hech qachon unutmadi.

Shoir ijodining bosh mavzusi – Vatandir. Muhammad Yusuf uchun Vatan – bu faqatgina geografik tushuncha emas. U Vatanni onadek muqaddas, sevikli yordek suyukli deb bildi. Uning uchun Vatan "rayhonlarning hidi", "onaning mungli duosi", "bolalik o‘tgan chang ko‘chalar"dir. Uning "Vatanim" she’rida vatanparvarlikning eng yuksak cho‘qqisini ko‘ramiz:

"Seni aslo alishmasman butun dunyo boyligiga,
Sening bitta giyohingni bermasman Oltin vodiylarga...
Vatan! Shunday ulugh zotki, u senga hech qachon xiyonat qilmas,
Sening xokingni ko'zimga surtay, ey muqaddas tuproq."

Ushbu satrlarda shoir o‘zining vatanparvarlik tushunchasini juda sodda, ammo o‘ta ta’sirli obrazlar orqali ifodalaydi. U Vatanni ulug‘lashda sun’iylikdan qochadi. Shoirning lirik qahramoni – bu o‘z yurtining har bir toshini ko‘ziga to‘tiyo qiladigan sodda o‘zbek yigitidir.

Yana bir muhim yo‘nalish – ona tiliga ehtirom va milliy g‘ururdir. Muhammad Yusuf mustaqillik arafasida va undan keyin o‘zbek tilining nufuzini tiklash yo‘lida qalam tebratdi. Uning "Ona tilim" she’rida milliy o‘zlikka bo‘lgan

tashnalik ufurib turadi. Shoir ona tilini "onamning tili", "ajdodlar merosi" deb atab, uni dunyodagi eng boy va latif til sifatida talqin etadi.

Shoirning muhabbat lirikasida esa insoniy dard, ayriliq va sadoqat mavzulari ustunlik qiladi. Uning ishqiy she’rlari nihoyatda samimiy va mungli. "Sevgi" mavzusidagi she’rlarida u inson qalbining eng nozik torlarini chertadi. Masalan, uning "Iqror" yoki "Sevgi" turkumidagi she’rlarida oshiqning iztiroblari shunchalik hayotiy tasvirlanganki, o‘quvchi beixtiyor bu hislarni o‘zi yashayotgandek his qiladi.

She’riy namunalar tahlili

Muhammad Yusuf ijodining cho‘qqisi sifatida "Lolaqizg‘aldoq" she’rini alohida ta’kidlash lozim. Bu asar shoirning do‘sti, olovqalb ijodkor Shavkat Rahmon xotirasiga bag‘ishlangan bo‘lib, unda hayot va mamot masalalari falsafiy nuqtayi nazardan yoritilgan:

"Mendan nima qolar? Ikki misra she’r,
Ikki sandiq kitob, bir uyum tuproq.
Odamlar ortimdan nima desa der,
Men seni sog‘indim, lolaqizg‘aldoq..."

Tahlil: Bu misralarda shoir hayotning o‘tkinchiligini tan olgan holda, insoniy qadr-qimmat nimalarda ekanligini ko‘rsatib beradi. Lolaqizg‘aldoq bu yerda faqat gul emas, balki qisqa va mazmunli umr, go‘zallik va fojianing ramzidir. Shoir o‘lim haqida gapirar ekan, tushkunlikka berilmaydi, balki o‘zidan qoladigan ma’naviy merosni – she’r va kitobni eng oliy boylik deb biladi. Uning tili xalqona maqollarga yaqin, ohangi esa o‘zbekona mungga yo‘g‘rilgan.

Yana bir asari – "O‘zbek" she’rida u millatning bag‘rikenligini, or-nomusini va soddaligini ulug‘laydi:

"Boshi egilganing gapi bitmaydi,
O‘zbekning bolasi o‘zbekka yetmaydi."

Ushbu satrlar o‘zbek xalqining birligiga, uning o‘ziga xos xarakteriga berilgan yuksak bahodir.

Muhammad Yusufning **"Ko‘klamoyim"** she’ri shoir ijodidagi eng nafis, o‘ynoqi va shu bilan birga teran ramzlarga boy lirik asarlardan biridir. Bu she’r nafaqat tabiat faslini, balki inson ruhiyatidagi yasharishni ham ifodalaydi.

Shoir bahorni shunchaki fasl emas, balki darmon deb biladi:

"Keldingmi, omonmi, Ko‘klamoyim,
Dardimga darmonim, Ko‘klamoyim."

Bu yerda "dard" — qishning rutubati, tushkunlik va sog‘inchdir. Bahor esa bu dardlarga davo bo‘lib keladi.

"Sen kelsang, gullaydi hatto toshlar..."

Ushbu mubolag‘a orqali shoir bahorning qudrati naqadar cheksizligini, u hatto eng qattiq qalblarni ham yumshata olishini, hayot baxsh eta olishini ta’kidlaydi.

"Ko‘klamoyim" she’ri Muhammad Yusufning tabiatni naqadar nozik his qilganidan dalolat beradi. Shoir bahor timsolida umidni, go‘zallikni va yangilanishni ko‘radi. She’r o‘quvchida hayotga bo‘lgan ishtiyoqni uyg‘otadi va o‘tkinchi qiyinchiliklar (qish) ortidan albatta yorug‘ kunlar (bahor) kelishiga ishontiradi.

O‘zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusuf haqida davlat arboblari va zamondosh ijodkorlar tomonidan bildirilgan yuksak e’tiroflar uning xalqchil va vatanparvar shaxsiyatini ochib beradi. Davlatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev ham Muhammad Yusuf ijodini yoshlar ma’naviyatini yuksaltirishda muhim manba deb biladi:

- "Muhammad Yusuf xalqimiz sevgan samimiy shoir, vatanparvar inson edi. Sizlar uning munosib davomchilari bo‘lishingiz kerak."
- Prezident shoirning milliy g‘ururni uyg‘otishdagi xizmatlarini inobatga olib, uning nomidagi ijod maktabini tashkil etish tashabbusi bilan chiqqan.

- **Birinchi prezidentimiz I.A.Karimov**: Birinchi Prezident farmoni bilan Muhammad Yusufga uning "o‘zbek she’riyati va qo‘shiqchiligini rivojlantirishdagi xizmatlari" uchun **"Do‘stlik" ordeni** (1996) va **"O‘zbekiston xalq shoiri"** (1998) unvoni berilgan.

Muhammad Yusuf ijodi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q, aksincha, yillar o‘tgan sayin uning qadri ortib bormoqda. U o‘zbek she’riyatida "soddalik – bu eng yuksak san’at" degan tamoyilni isbotlab berdi. Shoirning asarlari maktab darsliklaridan tortib, oliy o‘quv yurtlari ilmiy tadqiqotlarigacha qamrab olingan. Uning xotirasi xalq qalbidan chuqur joy olgan bo‘lib, Andijonda va Toshkentda uning nomidagi ijod maktablari, muzeylar va xiyobonlar tashkil etilgan. Uning she’rlariga bastalangan yuzlab qo‘shiqlar har bir o‘zbek xonadonida yangramoqda.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Muhammad Yusuf – chinakam ma’nodagi milliy va xalq shoiridir. U o‘z ijodi orqali insonlarni Vatanni so‘zsiz sevishga, tabiatni asrashga, ota-onani e’zozlashga va o‘zligini unutmaslikka chorladi. Shoirning merosi – bu faqat qog‘ozdagi satrlar emas, balki tirik milliy ruhdir. Uning har bir misrasi o‘quvchi qalbida ezgulik, poklik va milliy g‘urur urug‘ini sepadi. Muhammad Yusuf yashab o‘tgan qisqa umr va u qoldirgan ulkan adabiy xazina kelajak avlodlar uchun hamisha ma’naviy mayoq bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1) Muhammad Yusuf. "Saylanma" (She’rlar to‘plami). Toshkent, "Sharq" nashriyoti, 2014.
2) N. Karimov, B. Nazarov. "O‘zbek adabiyoti tarixi". Toshkent, "O‘qituvchi", 2010.
3) Muhammad Yusuf. "Vatanimni quchoqlab o‘lay". Toshkent, "Adabiyot va san’at" nashriyoti, 2001.

4) "O‘zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusuf xotirasiga". Maqolalar va xotiralar to‘plami, Toshkent, 2018.
5) S. Mirvaliyev. "O‘zbek adiblari". Toshkent, "G'afur G'ulom nashriyoti", 2005.